

Vader, waarom leren wij?

Moeder, waarom leven wij?

Ronald Soetaert

In een bui van vrolijke overmoed heb ik de redactie beloofd een soort column of brief te schrijven over ons vak - u weet wel dat schoolvak Nederlands. Zo'n bui gaat vlug over en ik vroeg me af: waarover? En om het gemakkelijk te maken: waarom niet over 'waarom'? Waarom? Omdat ik bijna elke dag geconfronteerd werd met dit vragend voornaamwoord (we leren op school dat het herhalen van woorden dient vermeden te worden, maar er is geen synoniem voorhanden, dus daarom zoveel waarom).

HET EINDE VAN...

i k ben de voorbije weken geïnviteerd om te praten over een waaier aan onderwerpen: over bibliotheken, over musea, over huiswerk, over leesbevordering, over literatuuronderwijs, over boekbesprekingen, over computergames, over lerarenopleiding, over nieuwe media en over talen en didactiek (dat laatste als les want naast meningen ventileren dien ik ook zekerheden te presenteren aan de lerarenopleiding). Wat verbindt al die onderwerpen? Gewoon het feit dat we er *de toe-*

komst van... of ook wel *het einde van...* kunnen aan kleven. We leven op het einde van het millennium in een tijd waarin we dat soort doemdenken koesteren.

Een boeiend filosofisch gezelschapsspel dat ons echter mateloos vermoeit als we 's ochtends vroeg met beide voeten in de werkelijkheid terechtkomen. U moet immers les geven. En ik moet leraren toespreken in de lerarenopleiding en nascholing. En ik kan er toch geen theoretische wrakken van maken? En toch moeten ze intellectuelen blijven. Je zou voor minder liggen woelen 's nachts.

WAAROM LERAAR?

De lessen vakdidactiek zijn dus weer begonnen. Niet direct een hoofdvak voor de studenten Germaanse, maar toch een vak dat in hun hoofden iets veroorzaakt. Dat hoop ik niet alleen, ik zie en hoor en voel dat aan hun reacties. Wat gebeurt er? Zoals bij elk vak komen ze als toeristen binnen: als het woensdag is, is het vakdidactiek. De studenten zijn voorgeprogrammeerd door hun vakopleiding. De voorbije jaren hebben ze zich gespecialiseerd in taalwetenschap of literatuurwetenschap, grammatica of literatuurgeschiedenis, in een schrijver of een grammaticaal probleem... En bij die programmering hoort een rol die ze interioriseren. Ze zien zichzelf als jonge wetenschappers opgeleid en voorbestemd om wetenschap te bedrijven.

En dan is er de lerarenopleiding. Ze moeten plots afdalen van de olympische hoogte van de wetenschap naar de laagvlakte van de praktijk. Zo'n culturele shock veroorzaakt een merkwaardige reactie. Plots stellen ze zich - meer dan ooit - de vraag: waarom? Waarom een stageweek, mijnheer? Waarom theorie en praktijk om leraar te worden? Ook collega's blijven insinueren dat je toch als leraar geboren wordt. Of wat we nu precies met een héél jaar zouden doen?

Merkwaardige vragen want er moeten toch ook binnen de literatuur- en taalwetenschap momenten geweest zijn waarop de theorie minder relevant was? Toch werd er zonder veel kritiek en vragen uit het hoofd geleerd.

Dit kan leiden tot wat Peter Sloterdijk typeerde als het 'ongevaarlijkste soort cynisme' van de wetenschap: de examinandij die in staat zijn *"een uiterst oppervlakkige en verachtelijke relatie"* aan te gaan met wat ze moeten leren: *"een relatie van stampen, van uit het hoofd leren, met het vaste voornemen het geleerde daags na het examen te vergeten."* Het is een goede training, het studeren dient als omweg, vanuit de hypothese: *"wie zoiets met succes heeft doorstaan, kan ook het andere aan. Het leren wordt gebruikt als abstract kwalificatiekenmerk."* (Sloterdijk 1984, p. 489)

Theorie over het leraarschap of over het leren of over de vakdidactiek blijkt veel minder blijmoedig aanvaard te worden. Terecht hoor, maar waarom nu die kritiek? Ik denk dat het iets te maken heeft met die rol die ze zichzelf hebben toebedeeld en die niet direct spoort met de rol die ze plots moeten opnemen: leraar. Voor een conferentie over de sociologie inventariseerde ik eens de rollen die de studenten-in-opleiding uitstralen in de klas. Ik zie er die suggereren dat ze criticus, dichter, romancier, dramaturg, cabaretier, literatuurwetenschapper, linguïst, professor... zijn. Wie wil leraar worden?

Het wordt tijd dat de rol van leraar als een autonome rol wordt ervaren, waarbij men het recht krijgt er zich op een serieuze manier op voor te bereiden. Een lerarenopleiding die men als aanhangsel kan volgen en afwerken, biedt geen mogelijkheden om na te denken, te wennen aan de gedachte dat men leraar wordt. En waarom.

WAAROM GRAMMATICA? WAAROM LITERATUUR?

Als ik de discussielijsten op het Internet over taalonderwijs bekijk, is het meest gebruikte woord: waarom (uiteeraard *why* want *the Net speaks English*). De leraren moderne talen helpen elkaar on line met 'redenen' om Duits, Frans, Spaans,... te leren. Hele websites worden opgezet met argumenten om ouders, het beleid en leerlingen te overtuigen. Mijn collega - vakdidacticus klassieke talen - mailt me dat hij voorzitter is van een vereniging die de toekomst van het onderwijs in de klassieken behartigt. Ze organiseren een conferentie. Waarover denkt u? Over het 'waarom' van een klassieke vorming.

Alsof het nog niet voldoende is, terwijl ik dit schrijf, woedt op drie lijsten een debat over 'waarom grammatica?' En op onnoemelijk veel lijsten: 'waarom literatuur?' Nou ja, wat de voorbije jaren in de 'echte wereld' hoog op de agenda stond, blijft in de virtuele wereld tellen, alleen prangender. In de literaire wereld - of de kunstwereld tout court - is de onderwijskundige vraag vertaald in een filosofisch probleem: als we pleiten voor literatuur luidt de vraag: wiens literatuur? En in een mail vandaag lees ik na de vraag 'waarom grammatica?' een pleidooi voor grammatica, gevolgd door een kort antwoord: wiens grammatica?

En het houdt niet op. Aan twee lezingen werkte ik de voorbije maanden met als opdracht een antwoord te formuleren voor twee doelpublieken: waarom nog een

museum? waarom nog een bibliotheek? waarom zoveel ongerustheid? De computer die plots het hele instituut in vraag stelt. De meerwaarde uitleggen van een nieuwe cultuur, hoe doe je dat? Zeker op een moment dat de oude cultuur zich afvraagt: waarom nog literatuur, waarom nog museumkunst, waarom nog een bibliotheek?

DE TOEKOMST VAN...

In het essay *Na het boek* (weer zo'n einde-der-tijden-titel) schreef George Steiner in 1987 dat we in een tijd leven waarin een voorkeur bestaat voor vergaande destructieve vragen. We koesteren dergelijke vragen zonder te weten of er een oplossing voor is: "*Dit leidt tot een intellectuele lichtzinnigheid en een vorm van sombere trots en allure*". Moeder, waarom leven wij? Wie argumenten zoekt, heeft het niet gemakkelijk. Sommigen komen bij God uit en zijn getroost, anderen sluiten bij de Verlichting aan. Maar ook deze laatsten - aldus de filosoof Peter Sloterdijk - komen uiteindelijk uit bij de uitroep: omdat ik nu eenmaal 'geloof' dat het de moeite is.

Kortom, de manier waarop we met die post-moderne 'waaroms' omspringen, zal de toekomst van ons bepalen. Onze houding is onvermijdelijk paradoxaal. We hebben de vraag nodig om kritisch te zijn, maar we hebben een - weliswaar complex - antwoord nodig, anders worden we geconfronteerd met 'het einde van het schoolvak Nederlands'.

Ronald Soetaert
Universiteit Gent

Faculteit van de Pedagogische wetenschappen
Sint-Pietersplein 5 - 9000 Gent
ronald.soetaert@rug.ac.be

(Wordt vervolgd. Volgende keer: waarom huiswerk? en wat met het 'waarom' van de leerlingen?)

Bibliografie

Sloterdijk, P.: *Kritiek van de cynische rede. Deel 1 en 2.* Amsterdam: Arbeiderspers, 1984. Synopsis.

Steiner, G.: Na het boek? *Raster* 40 (1987), p. 18-31.

T U S S E N D O O R

CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING LERAREN

Het Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren van de Universiteit Antwerpen (UIA) richt tijdens het tweede trimester de volgende cursussen in voor leraren Nederlands

Zelfstandig leren en het vak Nederlands

LEIDING: Jan van der Draai

DATUM: woensdag 24 februari 1999 van 14 tot 17 uur

Nederlands als tweede taal (zie elders in dit nummer)

LEIDING: Ann De Schryver

DATA: vrijdag 26 februari en 5 maart 1999, telkens van 9.30 tot 16.30 uur

Internet en het vak Nederlands

LEIDING: Ive Verdoodt (onder voorbehoud)

DATUM: nog niet bekend

Inlichtingen en inschrijvingen

UIA-CBL, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk, tel. (03)820 29 60, fax (03)820 29 57.

Het cursusaanbod is ook on line beschikbaar op <http://cbl-ua.ac.be>.

